

Platser i Slättåkra – Eld

Så var det dags för nästa del av platser med historiska verksamheter i Slättåkra. Denna gång är temat eld.

Detta dokument består av två delar.

Befästningsanläggningar, kult och maktutövning

Den första delen tar upp några oerhört fantasieggande platser som handlar om försvar, borgar, strider, men också maktutövning som ting och religionsutövning. Ingen av de här platserna är speciellt väldokumenterade utan det är bara namnen som indikerar att det skett något på platsen och ibland finns det vissa sägner kopplade till platsen – Exempelvis runt Marekärr i Oskarström.

Några platser kan tyckas vara spekulativa men har fantasieggande namn. Platsen för Borraborgen har traditionellt setts ha legat vid det gamla grustaget utmed äldsta Nissastigen i Drared. Kartorna visar dock att hela området ned mot gamla Nissastigen tidigare kallades Borrelid. Jämte järnvägen finns en det en hög kulle med en helt plan topp. Möjligen är det denna kulle som är platsen för Borreborg.

I Skeppshults skog finns ett högt berg som kallas Boraberget. Namnet indikerar att det kan ha funnits en fornborg på berget. Tittar man på markskuggningskartan så syns dock inga rester efter exempelvis en vall. Det gör det i och för sig inte heller vid Hallands mest kända fornborg på Virse Hatt.

En tredje spekulativ plats är Trollbacken i Kärra. Denna platsen är fornlämningsmarkerad som en gravplats. På markskuggningskartan finns dock indikationer på att högen varit cirkelrund med någon form av grävningar nederst och att denna inhägnad fortsatt upp mot nuvarande huset. Området runt omkring verkar också ha varit vattensjukt tidigare. De stugor som fanns förr i tiden kallades Måsauset.

Linbastur, smedjor mm

Andra delen är också fascinerande men kanske också på ett annat sätt utan handlar om verksamheter som har anknytning till eld.

Den absolut mest förekommande byggnaden i Slättåkra verkar ha varit linbastan. I princip varje by har haft en linbastu. Fram till mitten av 1800-talet var också Halland en storproducent av lingarn så det stora antalet i lilla Slättåkra tyder på att lin varit en stor produkt och man producerade så mycket lin att man sålde det utanför socknen.

Andra platser som har anknytning till eld är kolningsplatser och smedjor men jag har också hittat spår efter järnframställning och något så udda som två så kallade pottaskeraffinaderier. Det finns också en tredje i Drared men där har jag inte kunnat identifiera någon plats. Tillverkningen av pottaska som tog fart i slutet av 1700-talet hänger också ihop med torpbebyggelsen. Exempelvis är många av torpen som låg i Ry, Alarp, Givastorp, Drared, anlagda av arbetare på de här raffinaderierna. Här sticker Slättåkra ut eftersom det är den största koncentrationen av pottasketillverkning i Halland. Vad var då pottaska? Jo, det var ett universalmedel som användes i allt från tvättmedel till att tillverka krut. En anledning att stora delar av Hallands skogar försvann var att krigen som pågick mellan Danmark och Sverige krävde enorma mängder pottaska.

Och så har vi ju vår egen järnvägslinje. På 20-talet fanns det en så kallad Decauville-bana från Glöshult till Övraböke. Den användes för att köra ut virke och det är fascinerande att den fortfarande går att se spår av i dagens flygbilder.

	försvarsanläggningar			
Alarp 6:1	Fiskdammar fd vallgrav	N 6301790, E 370371	1728, 1779	Borgkullen på Alarp är fortfarande synlig även om den blivit avplanad. Fram till 1840-talet var högen cirka 6 meter hög vilket talar för att det var en så kallad Baille and motte anläggning. Vallgraven är fortfarande vattensjuk och det växer Pestskräp i mängder vilket är en mycket vanlig vallgravsväxt.
Alarp 6:1	Överraskningskurva	N 6302833, E 369745		Den gamla vägen gör en (omotiverad) sväng så att man vid kurvan fick Alarps borg i siktlinjen, detta är inte helt ovanligt vid medeltida högeståndsboningar.
Backabol 1:7	Härbråten, försvarsplats	N 6303663, E 378867	1841	Platsen ligger utmed äldsta Nissastigen så det är inte så konstigt om platsen någon gång används för stridigheter.
Slättåkra 3:1	Härbråten, försvarsplats	N 6304487, E 372775	1904	Finns en tradition om att det finns en försvarsanläggning på fastigheten. Denna är numera förstörd. Härbråten indikerar att här har funnits en sk. bråte, dvs. man fällde träd över vägen för att stoppa härar och strida mot det stoppade krigsföljet.
Slättåkra 3:2	Lunden, offerplats?	N 6300844, E 370575	1867	Lundnamnen brukar sättas i samband med offerplatser. I området finns dock inga registrerade fornlämningar.
Slättåkra 1:10	Domardalen, tingsplats?	N 6300127, E 370459	1786, 1867	En av hålvägarna som leder till Riddarholmen. Indikerar att det varit någon form av tingsplats.
Slättåkra 4 (Bårarp 1:10)	Försvarsanläggning, Riddarholmen	N 6300040, E 370272	1786	Kan var en föregångare eller en dubbelborgsanläggning till

				Alarp. På äldsta kartan syns också att flera vägar möts i området. Kan därför någon gång varit en befäst lagerplats för exv. järn. Platsen ligger i siktlinje med Alarps borg
Drared 2:17	Försvarsanläggning Borraborsliden	N 6300206, E 375829		Ev. nytt läge för traditionen om borgen Borraborg. På markskuggningen syns tydligt att toppen på kullen är synnerligen flat som den är planerat avplanad.
Oskarström 5:62	Begravningsplats efter slaget vid Mared Marekärr	N 6297458, E 375540		Marekärr omfattar även området runt Fjällgimevägen.
Kärra 2:9	Trollbacken	N 6302833, E 369745		Är en registrerad fornlämning med gravar. På markskuggningen syns dock högens cirkelrunda form och att det finns någon form av avgränsning där den cirkelrunda högen övergår till en förlängd inhägnad. Området har varit mer vattensjukt än tidigare. Kan vara en form av försvarsanläggning vid den västra gamla vägen utmed Slissäån. Platsen ligger i siktlinje med Alarps borg.
Skeppshult nuv Maa 2:5	Boraberget	N 6302764, E 374577		Namnet indikerar att det kan ha funnits en fornborg på berget – Bor=borg. Några vallrester syns dock inte på markskuggningskartan.
	Linbastu och kölnor			
Alarp (Gräsås 1:5)	Pottaskeraffinaderi	N 6302939, E 372023		Tillverkningen är startad någon gång under 1790-talet. Torpen vid Stenevad hänger troligen ihop med tillverkningen.
Alarp 1:10	Pottaskeraffinaderi	N 6302019, E 370637		Ytterligare ett raffinaderi verkar ha legat närmare Alarp.

Brandshult 3:!	Kolmileplats	N 6299675, E 375637	1904	
Brehult 1:24	Linbastu	N 6308814, E 370867	1860	
Brehult 1:23	Linbastu	N 6308582, E 370594	1860	Försvunnen 1860
Bårarp 1:11	Linbastu	N 6300575, E 368431	1863	
Digeshult 1:2	Linbastu	N 6307582, E 375545	1853	
Drared 1:69	Linbastu	N 6301296, E 375680	1831	
Drared 1:11	Smedja	N 6301155, E 377020	1875	Kristineberg
Drared 1:69	Smedja	N 6301414, E 376328	1831	
Drared 1:57	smedja	N 6301192, E 377139	1931	
Drared 1:14	Verkstad	N 6301051, E 376754	1911	Karlslund
Drared 1:22	Smedja	N 6301130, E 376909		
Drared 1:34	verkstad	N 6301002, E 376754	1910-tal	Solhem,
Drared	Pottaskeraffinaderi			Okänd plats
Döbla (Gräsås 1:5)	Linbastu	N 6302730, E 372865	1811	
Gräsås 1;7	Linbastu	N 6307443, E 371046	1860	
Häshult 1:12	Linbastu	N 6306681, E 371887	1858	
Kleva 2:2	Linbastu	N 6297546, E 369248	1813	
Kleva 2:3	Linbastu	N 6297360, E 369509	1871	

Kullit 1:5	Smedja	N 6308623, E 373304	1878	
Kullit 1:8	Linbastu	N 6308492, E 373146	1878	
Kubbebol 1:7	smedja	N 6301974, E 374603	Ej på karta	
Kålarp 2:1	Linbastu	N 6304070, E 370415	1850	
Lya s 7	Linbastu	N 6298515, E 369709	1863	
Lya 2:5	Bastulyckan	N 6298376, E 369600	1864	Försvunnen linbasta
Långhult	Linbasta	N 6307872, E 373035	1864	
Maa 1:9	Linbastu	N 6303400, E 376789	1841	
Mossar 1:3	Linbasta	N 6300382, E 372930	1710	
Oskarström kv Anemonen	Linbasta	N 6297911, E 375326	1831	
Reastorp 1:11	Linbasta?	N 6305180, E 376639	1856	
Reastorp S4	Linbastu	N 6305130, E 376791	1871	
Reastorp 1:7	Smedja	N 6304947, E 376696	1856	
Reastorp 1;7	kolmileplats	N 6305091, E 376718	1856	
Ry 2:3	Kolmileplats	N 6299240, E 371760	1867	
Skårebo	Järnframställningsplatser	N 6307864, E 374489		Hela området ned mot Möllesjön bör innehålla spår efter tidigmedeltida järnframställning.
Slättåkra 3:2	Linbasta	N 6300989, E 370931	1867	

Slättåkra 3:2	Bastubacken, fd. bastuplats	N 6301109, E 371042	1867	
Slättåkra 2:2	Smedja, med vattenverk	N 6301226, E 371271	1867	
Torbjörnshult 1:10	Järnframställningsplats	N 6305997, E 374978		Järnblästen. Så kallade blästerugnar var föregångarna till masugnarna vilket talar för att det är en riktigt gammal järnframställningsplats.
Gåsilt S 5	Linbastu	N 6304858, E 375728	1864	
Övraböke 1:1	Linbastu	N 6310401, E 372609	1814	
Övra Maa 2:10	Linbasta	N 6307700, E 377803	1871	
Ry 2:4	Linbasta	N 6299417, E 371857	1868	
Havsered 2:2	Linbasta	N 6305432, E 374023	1904	
Åstrilt 2:1	Linbastu	N 6307535, E 376699	1860	Försvunnen 1860